

Potřeby dítěte a jejich naplnění

(Jak podpořit vývojové potřeby dítěte v roli asistenta pedagoga)

Lektorka: Mgr. Karin Konečná

POTŘEBY

- CO JSEM TEĎ před chvílkou potřeboval(a), a co vlastně potřebuji teď?
- Víím, proč to potřebuji?
- Odkud to znám? Kde jsem se to naučil(a)?
- Co tím učím ostatní?

Citlivost a vnímavost do
6 let !!!!

Základní potřeba

- Pocit bezpečí – „být v bezpečí“
- Pocit lásky – „cítit se milováno“

!!!!Riziko věku do 6 let!!!

Dítě nemůže odejít od rodiny, která jej vychovává, i když by velmi trpělo

Neomezená vláda rodičů v tomto věku: to, co si přejí, nebo to, co chtějí prosadit, se s velkou pravděpodobností také stane

Do 6 let věku dítěte se utváří až 85% osobnosti člověka !!!!

Komunikace s rodiči

- Mají rodiče dětí tuto informaci???
- Uvědomují si riziko??

- Citový vývoj člověka – stejně jako rozumový
- Rozvoj inteligence versus rozvoj emoční inteligence

- Potřeba dítěte získat do určitého období vhodné podněty
- Pokud je nedostane – těžké a nenávratné poškození

Vývoj dítěte

- 6-12 měsíců – mimořádná citlivost na přítomnost matky
- Do 1 roku – mimořádné otevřené a příznivé období – dítě „nasává“
- Do 6 let – potřeba důvěrného vztahu a vytvoření vztahu
- Od 6 let – žiju svůj ŽIVOTNÍ SCÉNÁŘ (Eric Berne)!!

Introjekty

Jaké jsou ty vaše??

- Ve 3 letech – se „vydělí z okolního světa“ – JÁ
- Krize 9.roku – prožití předchozího „vydělení“ se (rozmezí 8-11let, individuální) – tady je důležitý **VZOR** stejného pohlaví!!!
- PUBERTA

POTŘEBY DÍTĚTE

- A JAKÉ JSOU MOJE POTŘEBY??

I. Vývojové potřeby u dětí dle Pesso Boyden Systém Psychoterapie

- Místa
- Sycení (výživy)
- Podpory
- Ochrany (bezpečí)
- Limitů (hranic)

Naplnění těchto potřeb dle PBSP

- Rozvoj autonomie člověka (schopnost zajistit si uspokojivé naplnění vlastních potřeb způsobem, který není v konfliktu s ostatními).
- Rozvoj zdravého fungování člověka

3 úrovně naplnění potřeb k dosažení autonomie

- Doslovná
- Symbolická
- Autonomní

AD 1) Doslovné naplnění potřeb

- Naplnění potřeb na fyzické a materiální rovině.
- To základní, co člověk potřebuje dostat, aby přežil.

Ad 2) Symbolické naplnění potřeb

- Potřeby uspokojovány v přeneseném a více rozvinutém smyslu.
- Vědomí sebe sama u dětí – jejich „Já“ .
- Toto „Já“ má své symbolické – citové a kognitivní potřeby.

Ad 3) Autonomní rovina naplnění potřeb

- Člověk si zvnitřnil a osvojil péči, kterou dostával, stala se mu vzorem.
- Naučil se, jak optimálně naplňovat a uspokojovat svoje potřeby nezávisle, ve svém nejlepším zájmu i zájmu společnosti.

Naplnění potřeb dle míry jejich naplnění

- Optimální
- Dostatečně dobré
- Neadekvátní a to ve směru zanedbání péče až týrání, nebo ve směru „přepečování“.
- Potřeby nejsou ve skutečnosti oddělené ale prolínají se a doplňují.

1. Potřeba místa

doslovná rovina

- Uspokojena v děloze.
- Když nám není dobře, schoulíme se do polohy plodu.
- Rodiče vytvářejí pro své dítě „hnízdo“ - fyzický prostor, kde je teplo, sucho, měkko, příjemno, čisto, podnětno. Mají pro dítě svou náruč a domov.
- Místo podporuje život, spočinutí bytí, zázemí. Může sem patřit mít svůj pokoj, postel, skříň, čas, své město, svou vlast, lidi se kterými jsem ve fyzickém kontaktu, přístřeší, domov.

Potřeba místa

symbolická rovina

- Přijetí a pocit, že jsme chtění.
- Potřebu místa uspokojuje, když rodiče dítěti věnují pohledy - má tak místo v jejich očích a mysli. Tím, že se dítě dívá s rodiči do očí, vzniká obraz sebe sama.
- Moci o svém místě rozhodovat - respekt k soukromí a k osobnímu prostoru.
- Mít místo mezi lidmi, někam náležet a k někomu patřit, přátelé, rodina, kolegové, partner, pracovní místo. Získat společenské role.

Potřeba místa

autonomní rovina

- Sebepřijetí.
- Člověk se dokáže postarat o své dobré místo k životu a přispět k dobrému životu i druhým, nalézt si své místo ve společnosti, v zaměstnání. Dokáže si a se přizpůsobit novému místu.
- Víra, že svět je i přes potíže dobrý a že přeje životu, že má smysl žít.
- Důležitý výsledek - moje identita. Vím kam patřím, kde je moje místo, jsem součástí světa.

Důsledky neadekvátního naplnění potřeby místa

- Nedůvěra ve svět, člověk nevěří, že mu ve světě může být dobře.
- Člověk se buď ze světa stahuje nebo se proti němu bouří.
- To je spojeno s poruchou energie jak ve smyslu mínus tak plus.

2. Potřeba sycení (výživy) *doslovná rovina*

- Být nasycen tím co je výživné a chutné.
- Její uspokojení je spojeno s naplněním.
- Nasycení pomáhá dítěti mít příjemnou vnitřní zkušenost se sebou samým.
- Sycením se člověk učí rozlišovat co je pro něj dobré a co ne.
- Přijímání jídla, pití, tepla, doteků, hlazení.
- Doslovné sycení umožňuje zachovávat život.

Potřeba sycení (výživy)

symbolická rovina

- Sycenost emocionálně láskou, pozorností, oceněním a kognitivně informacemi, podněty.
- Dospělí dítěti pojmenovávají svět, dávají věcem jména.
- Důležitou úlohu má vyprávění, učení. Rodiče učí děti co je pro ně prospěšné a co ne.

Potřeba syčení (výživy)

autonomní rovina

- Člověk se naučí nasytit sám sebe.
- Umí rozeznat co je pro něj dobré a co ne.
- Umí se učit, vyhledávat potřebné informace, přijímat i dávat syčení druhým.
- Zažívá pocit, spokojenosti z plnosti života.
- Ví, že ve světě jsou věci chutné a vyživující stejně jako jedovaté a zraňující a umí si zajistit přísun těch prvých.
- Ví také, kolik nasycení potřebuje a kdy má dost.
- Umí se sám ocenit a poskytnout si zpětnou vazbu.

Důsledky neadekvátního sycení

- Neuspokojitelnost
- Závislost na druhých a na jejich projevech
- Strach ze ztráty sycení
- Pocit prázdné díry
- Různé závislosti
- Poruchy příjmu potravy
- Nesmyslné hromadění jídla, majetku, věcí.
- Pocity vnitřní prázdnoty
- Kradení v touze po nasycení
- Zaměření jen na sebe a své uspokojení

3. Potřeba podpory

doslovná rovina

- Rodiče pomáhají dítěti překonat zemskou přitažlivost.
- Spojeno s nošením, zvedáním, houpáním, držením. Náruč která nese a nadnáší nad zemí. Podpora zad, hlavy zadečku. Přenesení přes překážky, vynesení do schodů, odnesení do postele, pomoc držet, co dítě samo neudrží. Pomoc dítěti sedět, stát, chodit. Držet je za ruku. Zvedat když upadnou.
- Děti milují zkušenosti, kdy dochází ke krátké ztrátě podpory a následně její získání.

Potřeba podpory

symbolická rovina

- Podporována sebedůvěra, samostatnost, spontánnost.
- Pomáháme dítěti zjistit co umí v čem je dobré, rozvíjet jeho schopnosti.
- Podporujeme dítě aby zvládalo těžkosti.
- Podporou je to, že se mnou někdo je, že naslouchá, že něco společně děláme.
- Pomoc hledat řešení.
- Pomoci dítěti naučit se zacházet s jeho emocemi, aby je mohlo mít a přitom je udržet.

Potřeba podpory *autonomní rovina*

- Naučíme se podporovat sami sebe i druhé.
- Umíme zvládat své emoce
- Umíme využívat své možnosti, dovednosti a zdroje.
- Umíme rozložit své síly.
- Vydržíme i když se zrovna nedaří.

Důsledky neadekvátní podpory

- Ztráta energie a důvěry ve své schopnosti.
- Pocity nejistoty a nedostatečného „uzemění“.
- Poruchy rovnováhy.
- Neklid, neschopnost relaxovat a odevzdat se druhému.
- Tendence se podceňovat, cítit se slabý a neschopný.
- Vzdávání se při prvním neúspěchu.
- Neschopnost stát na vlastních nohou.
- Lidé sebou nechají manipulovat nebo se nechají zneužívat, nebo manipulují sami.
- Neumí se spoléhat na druhé.
- Někdy mohou chtít všechno zvládnout sami.
- Při přesycení podpory může být člověk vzteklý a nerudný nebo upozaděný a závislý v pozici oběti.

4. Potřeba ochrany

doslovná rovina

- Člověk má štít proti nebezpečí.
- Potřeba dostávat pružnou a jemnou ochranu.
- Potřebujeme být ochráněni proti fyzickému zranění a újmě.
- Adekvátní uspokojování potřeby bezpečí ukazuje dítěti svět jako místo, v němž jsou i nebezpečné věci, které je možné rozeznat a dělat takové kroky, aby se jim vyhnulo respektive aby je mohlo prozkoumat bezpečně.

Potřeba ochrany *symbolická rovina*

- Potřeba ochraňovat práva.
- Potřebujeme se naučit, co je bezpečné a co nebezpečné a jak s tím zacházet, abychom uměli odhadnout riziko.
- Potřebujeme být chráněni před psychickým a sociálním zraněním a naučit se před nimi ochraňovat.

Potřeba ochrany *autonomní rovina*

- Umíme rozlišovat, co je a co není bezpečné, umíme odhadnout riziko.
- Umíme prozkoumat nebezpečné věci.
- Umíme ochránit sebe i druhé.
- Víme, že máme lidská práva.
- Umíme být asertivní.

Neadekvátní uspokojení potřeby ochrany

- Člověk se často dostává do rizikových situací, neumí odhadnout riziko.
- Navazuje nebezpečné kontakty.
- Neumí se ochraňovat a ochraňovat svoje práva. Nebo je naivní a bezbranný.
- Cítí se zranitelný.
- Tam kde jsme nebyli dostatečně ochráněni, si neseme traumata.
- Tam kde jsme byli přehnaně ochraňováni, jsme se nenaučili, jak si s nebezpečím poradit, jak rozlišit, co je a co není nebezpečné.
- Člověk může být vystrašený, úzkostlivý, ostražitý. Tak člověk může selhávat i v potřebě sycení.
- Lidé, kteří byli zraněni, často zůstávají otevření vůči dalším zraňujícím událostem.

5. Potřeba limitů (mezí)

doslovná rovina

- Milující rodiče poskytují správné limity tím, že uspokojují vývojové potřeby přiměřeně ve správných mezích, přijímají a zvládají agresivní chování s porozuměním a respektem. Poskytují limity pro vztek a zuřivost.
- Umožňují poznat, že vše má svoji míru, že nic není nekonečné, ani emoce. Nedávají prostor neomezeným chutím a požadavkům.
- Poskytují řád a strukturu.
- Správně reagují na projevy lásky, sexuální chování a smyslné projevy, ale také je jasně definují a dávají pravidla.

Potřeba limitů (mezí)

symbolická rovina

- Limity nám pomáhají testovat svoji sílu a naše možnosti. Umožňují nám poznat, že nejsme všemocní, ale také, že nejsme bezmocní.
- Potřebujeme poznat, že druzí lidé mají také svoji míru.

Potřeba limitů (mezí)

autonomní rovina

- Uspokojením potřeby limitů získáváme správnou mez pro své potřeby, pro svoji energii a pro svoji sexualitu.
- Poskytování limitu znamená, že druhého bereme, že přijímáme jeho emoci, ale pevně a laskavě zastavujeme neadekvátní formy chování této emoce.
- Umožňujeme projevit takové podoby chování, kterými druhý neohrožuje ani sebe ani druhé.

8 věků života

E. H. Erikson

II. 8 věků života

E. H. Erikson

- Psychodynamické pojetí
- Konflikt dvou tendencí – pozitivní a negativní
- Na každém stupni vývoje si jedinec musí vyřešit psychosociální konflikt (krizi). Výsledek této krize vede jak ke zdravým, tak nezdravým rysům v osobnosti

Období psychosociálního vývoje

1. První rok života **důvěra x nedůvěra**
2. Druhý rok **autonomie x pochybnost**
3. Třetí až pátý rok **iniciativa x vina**
4. Šestý rok až puberta **píle x méněcennost**
5. Adolescence **identita x zmatek**
6. Mladší dospělost **intimita x izolace**
7. Střední dospělost **generativa x stagnace**
8. Pozdní věk **integrita x zoufalství**

1. Základní důvěra proti základní nedůvěře

- Od narození do 1 roku
- Závisí na kvalitě péče, zda matka pravidelně reaguje – dítě tak získává důvěru v okolní svět.
- Zdůrazněná osobnost matky
- Nutné stereotypy v péči o dítě
- Dítě se rodí se základní potřebou jednotícího principu – důležitá jedna osoba, která mu v množství podnětů dělá řád
- Rodičovská víra v dítě podporuje důvěru

2. Autonomie proti studu a pochybám

- Období batolete
- Autonomie = já jsem já, proto se takto chovám, toto prožívám, takto manipuluji a takto rozlišuji.
- Spontánní aktivita
- Dítě by mělo zažívat úspěch v nějaké aktivitě, proto by výchova měla být pevně ujišťující
- Batole by mělo zažívat od rodičů, ať vykonává jakoukoliv motorickou aktivitu, že je úspěšné, významné. Vlastní neúspěchy – tyto pocity stačí.
- Potvrzení významnosti dítěte

3. Iniciativa proti vině

- Období 3 – 5 let
- Já jsem to, co mohu svobodně dělat.
- Iniciativa = vyšší forma aktivity, cílové chování
- Úsilí zdolávat úkoly a být sám sebou v tomto úsilí.
- Nejvíce se rozvíjí ve hře.
- Dítě by od rodičů nemělo zažívat trest za svůj neúspěch. Jestliže převažují neúspěchy zvýrazněné rodiči, dítě zažívá pocit viny.
- Rodič by měl dítě podporovat a dávat mu prostor pro aktivity.
- Nutné posilovat já dítěte.

4. Výkonnost proti pocitům méněcennosti

- 6 – 10 let
- Výkonnost = vyšší a kvalitnější iniciativa a aktivita, řízená aktivita
- Zde vrcholí, zda bude mít dítě komplexy méněcennosti
- Učí se učit
- Zažít úspěch v porovnání s vrstevníky
- Výkonnost musí být úspěšná

5. Identita proti zmatenosti rolí

- Puberta a adolescence
- Já jsem to, čemu věřím. Jak ostatní vidí mě, jak já vidím ostatní.
- Pevnost já (identita) = jasnost a jednoznačnost jednotlivých rolí. Pokud je vytvořeno sebevědomí, adolescent se chová v dané roli podle sebe.
- Čím je pevnější já, tím je jasnější hraní každé role a je snadnější totožnost.

6. Intimnost proti osamělosti

- 20 – 30 let, časná dospělost
- Vrcholí úsilí o vlastní totožnost, lpí se na vlastní totožnosti
- Pevné já je schopné udělat ústupky ze svého já, vydá ze sebe, a niž by mělo záruku, že dostane zpět.
- Uzavřené přátelství může vydržet celý život
- Zakládání rodin

7. Generativa proti stagnaci (30-60)

- Generativa = generace, předávání zkušeností
- Já jsem to, co miluji.
- Dospělý jedinec má silnou potřebu, aby ho někdo potřeboval. Dělat užitečné věci pro druhé.
- Produkovat, vytvářet
- Pokud se necítím přínosným - stagnace

8. Integrita já proti zoufalství

- Starší věk
- Celistvost já je vyjádřena důvěrou v sebe, člověk je spokojen s tím, co dělá. Integrovaný člověk je ten, který je typický svým chováním.
- Integrita já = vlastní typický životní styl
- Život má řád, stabilita i stereotyp
- Člověk má vlastní vědomí, že to, co dělá, má význam a smysl.

CVIČENÍ 1 – verbální agrese

- Adam – školák (I.třída) přichází ze školy a říká mamince: „Čau, kundo!“

Matka polkne s údivem, vyděšeně, neví co má udělat....

Babička Adama se již minule vyjadřovala, že jí Adam tuhle říkal: „nazdar sráči“

???

Dítě reaguje neadekvátně ve škole, zhoršilo se jeho chování i prospěch. Objevuje se impulzivní a agresivní chování.

CVIČENÍ 2

- Felix na prvním stupni ZŠ (IV.tř.) často napadá své spolužáky, několikrát utekl z domu, rodiče jsou příliš zaneprázdnění, podnikají, tráví večery často ve společnosti, po narození sourozence měl Felix také méně pozornosti,...

???

CVIČENÍ 3

- Rodina, která se přistěhovala do nového prostředí (škola, třída), dítě zatím prostředí „nepřijímá“. Obava, že ho „nikdy nepřijme“ vede k agresivnímu chování, dítě je nepřizpůsobivé, říká, že v předchozí škole byli všichni skvělí, tady jsou „hloupí a nemožní“, což dává otevřeně najevo, dítě cítí „vzduchoprázdno“, což jej může přivést do „problémové party“

???

CVIČENÍ 4

- Martin v 5.tř. ZŠ – „smrdí“, říkají spolužáci i škola, není přijímán, je šikanován jak spolužáky, tak znehodnocován třídní učitelkou (má na něj narážky, pustí ho ze třídy, aby se umyl, apod.)
- Martin ve škole prospívá podprůměrně, IQ podprůměrné
- Rodina – otec neexistuje, matka IQ podprůměrné, se školou spolupracuje

CVIČENÍ 5

- Holčička Anička má 11 let, ve škole krade dětem věci, na paní učitelku je agresivní – verbálně jí občas nadává, napadá často i jiné holky, škrábe je
- Alkohol v rodině. Oba rodiče „utápějí“ své problémy v alkoholu.

(zjištění: Vytvářejí problémy sobě i svému okolí. Často s tím souvisí psychické i fyzické trápení)

???

CVIČENÍ 6

- 12-LETÝ MICHAL – má problémy s nevlastními rodiči, cítí, že je jejich „nevlastní“, je k nim agresivní
- (tuto skutečnost, že je „nevlastní“ zjistil před půl rokem)

???

CVIČENÍ 7

- Milan, 10 let: „Umřel mi někdo koho jsem měl rád“

Tragicky oba rodiče zahynuli, dítě je svěřeno do péče babičky, Milan reaguje agresivně na všechny podpůrné kroky vůči němu, doma je fixován na svého psa – vlčáka, je pro něj jediným zdrojem kontaktu a podpory, s babičkou odmítá mluvit, je nepřátelský
???

CVIČENÍ 8

- Nedostatečná péče: Rodiče mi nedávají, co mi patří. Tereзка, 12let

Matka nedává dítěti peníze na obědy, dítě trpí hladu, nekupuje Terezce oblečení, i v zimě holčička chodí v letních botách. Tereзка má problémy ve škole, je těžce zvladatelná, má konflikty s vrstevníky, lže, krade jim věci.

CVIČENÍ 9

- 10 let, Jonáš, je hyperaktivní dítě, v kolektivu ZŠ agresivní, pořád v obranné pozici, když ho paní učitelka chce pohladit, ožene se rukou, dětem dělá naschvály, z ničeho nič je napadne

???

CVIČENÍ 10

Psychické týrání.

- 15-letý David, utíká často z domu, ve škole nepřizpůsobivý, má neomluvené hodiny, ředitelskou důtku, je trvale doma zesměšňován a ponižován psychopatickým otcem

Závěry cvičení

- 1 - normální agrese (pokus o pozornost, zájem, narušení hranic a pravidel – „prožití pocitu radosti z nadměrných potřeb“)
- 2 – agrese – následek citové DEPRIVACE
- 3 – situační agrese na podnět (nové prostředí, pocit frustrace)
- 4 – co selhává? „na další probádání...“
- 5 – následek dlouhodobé frustrace a citové deprivace
- 6 – situační agrese
- 7 – následek těžké frustrace
- 8 – následek deprivace
- 9 – jiná agrese (z důsledků hyperkaktivity a přebytku energie)
- 10 – následek těžké chronické frustrace

Co dítě potřebuje?

- **Vědět, že se vrátím (2 roky věku dítěte)**
- **Svých kouzelných 10 minut**
- **Hlazení a rituály**
- **Své místo (svoji lavici, místo u stolu, u TV, svůj hrneček, apod.)**
- **Pohádky**
- **Hranice**
- **Rituály (např. rituál pátečního večera)**
- **Hry a fantazie**

Běžné situace a jejich řešení

SHRNUTÍ s návodem:

- Jak dítě nakládá se svojí energií ??
- Jakou má znalost hranic a pravidel (výchova), možná ani neví ??
- Jak se ztotožňuje se stresem a jak stres kompenzuje ??
- Co tím dává najevo a co je jeho skutečnou potřebou??

A na závěr

**„Nikdy mi nedávej to, co chci, nýbrž to, co
potřebuji“**

Antoine de Saint-Exupéry